

Giles Milton

Churchills
ministerie
van onfatsoenlijke
oorlogsvoering

Hoe een handvol merkwaardige uitvinders
hielp om de nazi's ten val te brengen

Karakter Uitgevers B.V.

Inhoud

Proloog	5
1 De derde man	9
2 Smerige streken	25
3 Knallen voor Churchill	40
4 Scissorforce	55
5 De woeste guerrilla's van Kent	71
6 Vijand in eigen huis	88
7 De eerste grote knal	105
8 Een moordschool	120
9 De piraten van Gubbins	137
10 Een dodelijke knal	155
11 Meesters van de sabotage	173
12 Heydrich	186
13 Sabotage in de bergen	202
14 Man van staal	220
15 Hartje winter	236
16 Uncle Sam doet mee	254
17 De Trojaanse Oorlog van Gubbins	265
18 Een stekelig wapen	278
19 Operatie Gubbins	285
Epiloog	305
Dankwoord	317
Noten en bronnen	321
Bibliografie	345
Register	351

Proloog

In het voorjaar van 1939 was iedereen de weg kwijt. Tenminste, dat gevoel had Joan Bright, de jonge vrouw van negenentwintig jaar die met opgestoken haar en gehuld in een jurk met knoopsluiting naar Londen was afgereisd om een baan als secretaresse te zoeken. Onlangs had ze een aanbod afgeslagen om in Duitsland de gouvernante te worden van de kinderen van Rudolf Hess, de plaatsvervanger van de Führer van het Derde Rijk.

Toen ze een goede vriend vertelde dat ze op zoek was naar werk, kwam die met een merkwaardig voorstel. Hij kon haar een baan bezorgen, zei hij, als ze 'op zekere dag met een roze anjer op haar jas om 11.00 uur naar metrostation St. James's Park zou komen'. Ze zou worden opgewacht door een vrouw, voegde hij eraan toe, die haar naar het sollicitatiegesprek zou brengen.

Joan geloofde haar vriend maar half. In de aanloop naar de bewuste dag raakte ze er steeds sterker van overtuigd dat hij een grap met haar wilde uithalen. Maar toen ze op het afgesproken tijdstip op de afgesproken plek was, trof ze daar inderdaad de mysterieuze vrouw. De vrouw stelde zich fluisterend voor en gaf wijzend naar een edwardiaans huizenblok in de verte aan dat het sollicitatiegesprek daar zou plaatsvinden.

Joan werd via een omweg, door de doolhof van steegjes en straatjes tussen Broadway en St. James's Park, naar het gebouw gebracht. Haar verbeelding sloeg op hol. Ze wist zeker dat de vrouw deze route koos om 'onopgemerkt het gebouw te bereiken'.¹ Ze tastte nog in het duister over de baan waarnaar ze ging solliciteren, maar had goede hoop op een voor haar mooie uitkomst. Ze had tenslotte ook op Chatham

House² gewerkt, waar haar efficiëntie en discretie diepe indruk hadden gemaakt op haar collega's.

Op de vierde verdieping van het woonblok werd haar duidelijk dat dit geen doorsnee sollicitatiegesprek was. Ze werd een kamer binnengelaten die uitkeek op Caxton Street en voorgesteld aan een legerofficier genaamd Chidson – 'klein van stuk, rood haar, heel netjes'.³ Na een vluchtige inleiding schoof hij haar een document toe met het verzoek dat te ondertekenen. Ze was zo zenuwachtig dat ze vergat te vragen wat het was. Ze zette er een krabbel onder en schoof het papier terug naar de kolonel. Toen pas viel haar oog op de titel van het document: Official Secrets Act. Ze had een geheimhoudingsverklaring ondertekend.

Kolonel Chidson schoof het document naar zich toe, keek Joan ijzig aan en vroeg of ze wist waarom ze naar Caxton Street was gebracht. Toen ze haar hoofd schudde zei hij dat ze solliciteerde naar een baan die zo geheim was dat ze gemarteld zou worden als ze in Duitse handen zou vallen.

Joan was sprakeloos. Ze had verwacht dat ze zouden vragen of ze snel en nauwkeurig kon typen, of ze steno beheerste en of ze een stevige kop thee kon zetten. In de stilte die viel stond Chidson op, vroeg Joan of ze bij het raam wilde komen staan en wees haar op de schimmige figuur die op de hoek van Caxton Street en Broadway stond.

'Hij staat daar al de hele ochtend,' zei hij. 'Als je weggaat, zorg dan dat hij je niet ziet. Ga naar links en loop gewoon door.'⁴

Ze had nog geen aanbod gekregen, niet officieel tenminste, maar de kolonel praatte tegen haar alsof ze al was aangenomen. Hij vroeg haar weer te gaan zitten en benadrukte nogmaals dat er 'verschrikkelijk nare dingen' konden gebeuren als de Duitsers haar te pakken zouden krijgen. Alleen was hij nu iets specifieker. 'Ze steken naalden onder je teennagels.'⁵

Toch was er nog altijd die twijfel: misschien was het een schertsvertoning, figureerde ze in een klucht waarover ze later die avond kon vertellen aan Clodagh Alleyn, haar flatgenoot. Maar kolonel Chidson was ijskoud, er kon geen glimlachje af, waaruit Joan opmaakte dat het hem ernst was. En ze wist dat er in de kranten en op de radio eigenlijk over nog maar één ding werd gesproken: de oorlog.

Een paar weken terug, op 15 maart, was Hitler met zijn stormtroepen Bohemen en Moravië binnengevallen. Hij had nu heel Tsjecho-Slowa-

kije geannexeerd. De Duitse soldaten waren op zo weinig weerstand gestuit, dat Hitler de dag daarop al in jubelstemming naar Praag kon reizen om de jongste uitbreiding van het Derde Rijk te verkondigen. Bohemen en Moravië zouden voortbestaan als een Duits protectoraat en onderworpen zijn aan de wil van Berlijn. Hoewel de Britse premier Neville Chamberlain nadrukkelijk stelde dat de annexatie geen agresieve daad van Hitler was, waren veel Britten van mening dat de houdbaarheidsdatum van Chamberlains verzoeningspolitiek verstreken was.

Joan was een van de Britten die zich grote zorgen maakten, die vreesden dat hun land een oorlog in zou worden getrokken waarop het allesbehalve voorbereid was. Maar toen kolonel Chidson was uitgesproken en ze besepte dat haar een volledige baan met een uitstekend salaris in het vooruitzicht werd gesteld, verdween haar angst als sneeuw voor de zon. Ze was jong en ongebonden. En een bijzondere baan bij een bijzondere werkgever zou het leven alleen maar leuker maken. Ze overtuigde zichzelf ervan dat het *'good clean fun'* was, dat er geen enkele reden was om het niet te doen, en bedankte de kolonel voor, zo nam ze althans aan, de baan die hij haar aanbood. Ze beloofde de volgende ochtend stipt op tijd op haar werk te verschijnen.

Hoewel ze dat nooit zo tegen kolonel Chidson zou hebben gezegd, vond ze het best spannend om op een kantoor te komen 'waar feit en fictie zo vloeiend in elkaar overliepen'.⁶ Nadat ze het gebouw aan Caxton Street had verlaten versnelde ze haar pas, want ze wilde toch haar best doen om uit het zicht te blijven van de geheimzinnige man die nog steeds op de hoek stond.

Joan moest nog een etmaal wachten voor haar duidelijk werd wat haar nieuwe werk inhield. Ondertussen kon ze weinig anders dan haar gedachten laten gaan over de vreemde situatie waarin ze was beland. Enerzijds was ze blij omdat ze een baan gevonden had, anderzijds maakte ze zich toch ook wat ongerust over de aard van het werk. Het was alsof iemand haar had meegevoerd naar een bizarre schemerwereld waarin de door haar gekoesterde normen en waarden werden ondermijnd.

De wereld van Joan Bright was niet de enige die in het voorjaar van 1939 op zijn kop werd gezet. Bijna honderd kilometer ten noorden van Londen, in Bedford, was Cecil Clarke in de werkplaats achter zijn huis aan Tavistock Street 171 aan het sleutelen toen zijn vrouw hem naar de telefoon riep. Iemand wilde hem spreken.

Clarke pakte de hoorn en begon aan een gesprek dat even merkwaardig als verrassend was. Degene aan de andere kant van de lijn belde niet over caravans, zoveel was duidelijk. En in het nieuwe stabilisatiesysteem dat Clarke onlangs had uitgevonden, was hij ook niet geïnteresseerd. Clarke probeerde meer informatie los te weken, maar de man weigerde te vertellen waarom hij belde, en toen Cecil hem vroeg wie hij was, gaf de man slechts toe 'erg op zijn hoede' te zijn.⁷ Hij belde alleen om te zeggen dat ze elkaar een paar jaar eerder al eens hadden ontmoet en dat hij de volgende dag zou langskomen op Tavistock Street.

Toen Cecil Clarke ophing was het hem nog altijd een raadsel wie hem gebeld had en wat de man van hem wilde. Maar net als Joan Bright had hij het vage gevoel dat zijn leven binnenkort een spannende wending zou nemen.

Zijn gevoel klopte. Het bezoek van de volgende dag zou zijn leven veranderen.

De derde man

Cecil Clarke keek naar zijn caravan zoals de meeste mannen naar hun vrouw kijken. Hij poetste hem, sleutelde eraan, wreef er ruime hoeveelheden was op en boende dan net zo lang tot hij weer als nieuw was.

Met zijn 4 meter 25 was de caravan hoger dan een Londense dubbeldekker, en het lage chassis was een revolutionair staalje technisch vernuft. Maar het interieur van Cecils bouwwerk overtrof alles. De caravan bevatte een toilet, slaapkamers en een aparte badkamer. Uit de kraan kwam koud en warm water en Cecil had zelf een generator in elkaar gezet. Er zat ook een goed gevulde bar in. Geen wonder dus dat Cecil de caravan zijn ‘Pullman van de weg’ noemde.¹

Hij had de caravan gebouwd in zijn werkruimte achter de gezinswoning in Bedford. In het weekend koppelde hij hem aan de trekhaak van zijn auto en nam hij zijn gezin mee voor een ritje door het plaatselijke platteland. Terwijl zijn vrouw, Dorothy, zich vastklampte aan het dashboard en hun twee zonen, John en David, zaten te keten op de achterbank, sjeesde hij over de boerenweggetjes.

De jongens joelden van blijdschap toen hun vader bekendmaakte dat ze naar Noord-Wales gingen. Het begin van hun reis leverde enkele spannende momenten op: Cecil had de eerste verdieping van de caravan uitgebreid met een slaapkamer en het gevaarte was nu zo hoog dat hij bij elk viaduct moest uitstappen om te kijken of ze er wel onderdoor konden.

Eenmaal buiten de stad waren obstakels zoals viaducten snel vergeten. Hij werd ‘nogal blasé’ en ‘raasde onder elk viaduct door, wat gelukkig steeds goed afliep’. Het feit dat John en David zaten te dollen op

het dak van de caravan, waar ze ‘een mooi uitzicht op het landschap hadden’,² leek hem geen moment dwars te zitten.

Cecil ‘Nobby’ (Bolleboos) Clarke was eind jaren dertig gestart met LoLode (de Low Loading Trailer Company), waarvan hij zelf de hoofd-ontwerper was en mevrouw Clarke de secretaresse. Alle kampeerwagens van LoLode waren uitgerust met een unieke ophanging, die ervoor zorgde dat de caravans van Clarke beter op de weg lagen dan andere kampeerwagens. Clarke was bijzonder trots op de rijeigenschappen van zijn kampeerwagen, hij had die tenslotte zelf ontworpen én gebouwd.

Clarke was een beer met een bril, een zachtaardige lomperik met de botten van een mammoet en de handen van een monteur. Hij was een pias en een professor in één, een vleesgeworden professor Barabas. De fervente roker en patriot werd door zijn burens liefdevol en met enige humor omschreven als ‘de belichaming van een ideaal’, als iemand die ‘altijd naar een betere samenleving streeft’.³ In het geval van Cecil betekende die ‘betere samenleving’ een wereld met meer luxe kampeerwagens. In Bedford glimlachte men veelbetekenend naar elkaar als ze Nobby de lak van zijn geliefde wagens zagen oppoetsen; ze beseften niet dat hij de handen van een tovenaars en het brein van een genie had.

Caravans waren niet het enige waarvan zijn hart sneller ging kloppen. In de Eerste Wereldoorlog was hij als jonge vrijwilliger verbonden geweest aan een bataljon dat zich – een noviteit – hoofdzakelijk bezighield met explosieven. Hij kreeg de smaak van het ‘harde knallen maken’ snel te pakken⁴ en verdiende met zijn bijdrage aan de geallieerde overwinning in de slag bij Vittorio Veneto een militaire onderscheiding: het Military Cross. Hoewel zijn terugkeer in de burgermaatschappij soepeler verliep dan die van veel van zijn strijdmakkers, zou hij altijd blijven dromen over het maken van harde knallen.

In de zomer van 1937 liet Clarke een LoLode-advertentie plaatsen in zijn lievelingstijdschrift *Caravan and Trailer*. Zijn kampeerwagen werd omschreven als een ‘uiterst moderne woonwagen met drie slaappleaatsen’;⁵ achterin was zelfs een kamertje voor een dienstmeid.

Stuart Macrae was indertijd de hoofdredacteur van *Caravan and Trailer*. Macrae was een vliegtuigbouwkundige die door toeval in de journalistiek in plaats van de vliegtuigindustrie was beland. Hij was gefascineerd door de foto’s van Clarke’s bizarre schepping en nam een dag vrij om de caravanbouwer in Bedford te bezoeken.

In eerste instantie was hij teleurgesteld. Clarke was ‘een heel grote vent die aarzelend sprak en op het eerste gezicht vriendelijk maar niet bijzonder slim leek’. Maar al snel bleek dat hij zich in Clarke vergiste. Clarke was allesbehalve op zijn achterhoofd gevallen. Hij zoog nieuwe informatie op, husselde die door elkaar en kwam dan met een idee waarin echt muziek zat. Waar anderen problemen zagen, zag hij alleen oplossingen.

Clarke nam Macrae mee naar zijn achtertuin om hem zijn ‘nieuwste geesteskind’ te laten zien. Een gevaarte, veel groter dan het op de foto’s had geleken en ‘ook nog eens gestroomlijnd’. Macrae stond versted en had het gevoel naar ‘iets uit de toekomst’ te kijken.⁶

Clarke stelde voor een ritje door Bedfordshire te maken, met hemzelf achter het stuur en zijn gast in de caravan. Macrae nestelde zich op de Dunlopillo-kussens en gebruikte de goed gevulde bar om zich te bezatten. ‘En aangezien er toen nog geen blaastest was’ en er ook geen stigma zat op dronken achter het stuur kruipen, kon hij terug naar Londen rijden zonder dat hij bang hoefde te zijn om aangehouden te worden door de politie.

Toen hij de volgende ochtend met een houten kop op zijn werk kwam, begon hij aan een zoetsappig artikel over het buitengewone prototype van Clarke. En zo had het verhaal van Clarke als een nachtkaaars uit kunnen gaan, want Stuart Macrae stapte kort daarna op bij *Caravan and Trailer* en werd hoofdredacteur van *Armchair Science*.

Maar in het voorjaar van 1939 kreeg de secretaresse van Macrae op een ochtend een geheimzinnig telefoontje. ‘Ik heb ene Geoffrey nog wat aan de lijn,’ riep ze door het kantoor. Hij belde over een belangrijke kwestie. Macrae nam het telefoontje aan en kreeg geen Geoffrey aan de lijn, maar ene Millis Jefferis.

Jefferis zei dat hij graag meer wilde weten over een van de artikelen uit het laatste nummer van *Armchair Science*. ‘Jullie hebben iets geschreven over een nieuwe, buitengewoon krachtige magneet. Ik wil zo snel mogelijk alle informatie over die magneet krijgen.’

Macrae ergerde zich aan de barse toon van de man en wilde graag meer weten. ‘Dat ligt wat moeilijk,’ bekende Jefferis. ‘Ik kan u op dit moment niet zeggen waar het om gaat.’ Hij stelde voor om samen te lunchen, dan konden ze elkaar onder vier ogen spreken.

Achtenveertig uur later zat Macrae in de Art Theatre Club tegenover een van de eigenaardigste mensen die hij ooit had ontmoet. Millis Jef-

feris was 'een kleerkast met een verweerd gezicht en armen die tot aan de grond leken te komen'. De doorgaans opmerkelijke Macrae vond dat 'hij eruitzag als een gorilla'. Maar toen de gorilla zijn mond open deed, 'was meteen duidelijk dat hij meer verstand in zijn pink had dan anderen in hun hele lijf'.

Jefferis vertelde dat hij voor een uiterst geheime afdeling van het War Office werkte, het Britse ministerie dat verantwoordelijk was voor het leger. Zijn afdeling legde zich toe op inlichtingen en onderzoek. Nu de internationale spanningen toenamen, had men hem gevraagd onconventionele wapens te ontwerpen die mogelijk in de nabije toekomst ingezet moesten worden.

Zijn belangstelling voor magneten kwam voort uit het feit dat hij werkte aan een revolutionaire onderwatermijn. De met magneten bedekte springlading was gekoppeld aan een ontstekingsmechanisme met een timer. De mijn 'moest aan de scheepsromp blijven kleven nadat hij daar door een duiker was geplaatst, om op het gewenste tijdstip te ontploffen en het schip tot zinken te brengen'.⁷

Op het War Office zaten ze te springen om zo'n wapen. Nog geen zes maanden eerder, in de winter van 1938, had Hitler zijn Plan Z gelanceerd: de onmiddellijke en grootschalige uitbreiding van de Duitse Kriegsmarine. Het plan omvatte de bouw van acht vliegdekschepen, zesentwintig slagschepen, meer dan veertig kruisers en maar liefst tweehonderdvijftig U-boten. Groot-Brittannië was momenteel niet in staat tot een wapenwedloop van die omvang en moest het krachtsverschil op een creatieve manier zien te compenseren. Hoge ambtenaren op het War Office en de Admiraliteit waren tot de slotsom gekomen dat het kelderen van Duitse schepen economischer was dan het bouwen van Britse.

Maar Jefferis was op een onoverkomelijk probleem gestuit. Hij kon geen magneten vinden die ook onder water werkten en had zelf geen tijd om een betrouwbaar ontstekingsmechanisme met timer te maken. En zonder dat mechanisme zou zijn half voltooide magnetische mijn niet werken.

Ze dronken stevig tijdens de lunch, die werd afgesloten met een paar glazen brandy, waarna Macrae het onbezonnen aanbod deed om het project over te nemen. In een van zijn vorige banen had hij een mechanisme voor laag vliegende toestellen ontworpen om bommen te werpen. Hij wilde deze nieuwe uitdaging maar al te graag aangaan. Jefferis

was blij verrast met het aanbod van Macrae en nam het prompt aan. Hij zei ‘over een zak goud te beschikken die op z’n minst mijn onkosten zou dekken’.⁸

Later die dag, toen de bedwelvende werking van de brandy was uitgewerkt, begon Macrae spijt te krijgen van zijn beslissing. Hij had geen flauw idee hoe hij een magnetische mijn moest bouwen en beschikte niet over een werkplaats waarin hij kon experimenteren. Toen hij de zaak overpeinsde, moest hij ineens denken aan Cecil Clarke en diens caravan en garage in Bedford. Hij belde LoLode en maakte, zonder te zeggen wie hij was en waarvoor hij belde, een afspraak. De volgende ochtend stond hij bij Clarke op de stoep met een tas vol magneten en een smeekbede om hulp.

Ten tijde van het bezoek van Stuart Macrae aan de werkplaats van Cecil Clarke in Bedfordshire stonden de internationale betrekkingen onder hoogspanning. Een paar dagen nadat Hitler zijn stormtroepen naar Bohemen en Moravië had gestuurd, gaf hij bevel tot de inname van Memel, de havenstad aan de Oostzee in Litouwen. Memel was een Duitssprekende enclave die na de Eerste Wereldoorlog van Duitsland was losgekoppeld. Hitler had herhaaldelijk ontkend plannen met de havenstad te hebben, maar kort na zijn triomftocht naar Praag eiste hij de capitulatie van Memel. De Litouwse minister van Buitenlandse Zaken kon kiezen tussen toegeven aan Hitlers eis of het risico lopen van een grootschalige militaire invasie. Feitelijk kon hij weinig anders dan toegeven.

‘Een groot, verblindend hakenkruis maakt de reiziger duidelijk dat Memel in andere handen is gevallen.’ Dit schreef de Engelse journalist die de scoop van zijn leven had doordat hij toevallig in de havenstad was toen de stormtroepen binnentrokken. ‘Tot diep in de nacht flikkerden de kaarsen voor de ramen en trokken de bruinhemden door de stad.’

Hitler kwam de volgende ochtend zijn triomf vieren en heette de hoofdzakelijk Duitse inwoners van Memel welkom in het vaderland. Zijn toespraak voorspelde weinig goeds: het Derde Rijk was ‘vastbesloten om zijn eigen lot te bepalen, ook als dat de rest van de wereld niet schikt’.⁹

De Britse premier Neville Chamberlain bleef ook na de onrechtmatige annexatie van Memel een vreedzame oplossing najagen. ‘In sep-

tember was ik geen voorstander van oorlog en dat ben ik nog steeds niet,' zei hij, verwijzend naar het Verdrag van München, het verdrag waarmee hij had ingestemd met Hitlers annexatie van Sudetenland.¹⁰ Maar niet iedereen was het eens met zijn verzoeningspolitiek en sommige Britten bereidden zich voor op een militair conflict. Onder hen waren Stuart Macrae en Cecil Clarke.

Clarke reageerde verrukt op zijn hernieuwde kennismaking met Macrae, want de twee hadden het bij hun eerste ontmoeting oergezellig gehad. Dit keer mocht Macrae een hapje mee-eten in huize Clarke. 'Nadat hij wat kinderen had weggestuurd uit de woonkamer,' schreef Macrae later, 'die tevens dienst deed als kantoor, schotelde hij mij wat boterhammen met jam en een paar smerige bolletjes voor en kwam ter zake.'

Zoals van Clarke te verwachten viel, toonde hij zich van meet af aan enthousiast. Met heel eenvoudige materialen kan je de dodelijkste wapens maken, zei hij tegen Macrae. Desondanks was Macrae verbaasd toen Clarke hem meenam naar Woolworths op Bedford High Street. Ze kochten er een paar grote blikken schalen. Daarna gingen ze naar de plaatselijke ijzerhandel voor een stel sterke magneten. Ze namen de spullen mee terug naar Tavistock Street, waar Clarke 'ruimte maakte voor een experiment door een hoop rotzooi en een paar kinderen van de werkbank te vegen'.

Clarke genoot zichtbaar. Hij liet een plaatselijke blikslager een gegroefde metalen ring maken, die op de Woolworths-schaal kon worden geschroefd. Daarna goot hij bitumen in de ring, waarmee hij de magneten vastzette. Hij wilde de schaal met gelatinedynamiet vullen en er een zelfgemaakte, waterdichte deksel op schroeven.

Het was cruciaal dat de mijn licht was, anders bleef hij niet op de scheepsromp zitten. 'Nadat we alle haverhout die in huis was hadden gebruikt om de schaal te vullen en wat hadden gespeeld met gewicht en afmetingen en de badkamer van Nobby (Clarke) onder water hadden gezet, lukte ons dat.'

Een wapen in elkaar zetten was dus niet zo ingewikkeld, maar het moest wel werken. Clarke en Macrae togen naar het gemeentebad van Bedford en legden de conciërge uit dat ze bezig waren met een uiterst belangrijk militair onderzoek. Ze kregen toestemming om na sluitings-tijd gebruik te maken van het zwembad.

Ze gooiden een grote stalen plaat in het diepe en bonden de dicht-

gelaste Woolworths-schaal op de niet onaanzienlijke buik van Clarke. ‘Hij zag eruit als een hoogzwangere vrouw, wat hem er niet van weerhield om naar de plaat te zwemmen, het apparaat van zijn buik te halen, om te draaien en buitengewoon behendig op de plaat te zetten. Kleng! Het werkte feilloos. Elke keer bleef de mijn op de plaat zitten en verschoof geen millimeter.

Er ontbrak echter één ding. Zonder ontsteking kon een bom niet afgaan, en zeker voor een wapen als dit moest de ontsteking absoluut betrouwbaar zijn. Als de mijn te vroeg afging, kon dat de duiker fataal worden.

Clarke ontwierp een slagpin met veer die door een oplosbaar balletje op spanning werd gehouden. In het water loste het balletje op, waarna de slagpin het ontstekingsmechanisme in werking zette en de bom tot ontploffing kwam. Maar het balletje zorgde voor problemen. De twee mannen probeerden van alles, maar niets werkte naar tevredenheid. Een balletje van poeder loste te snel op. Maar een steviger balletje loste helemaal niet op.

Het waren uiteindelijk de kinderen van Clarke die het probleem bij toeval oplosten. Toen Cecil hen voor de zoveelste keer van de werkbank moest vegen, gooide hij hun zakje met anijsballetjes om en rolden er tientallen snoepjes over de grond. Macrae stopte er eentje in zijn mond en begon erop te sabbelen. Het viel hem op dat het snoepje heel geleidelijk kleiner werd. Dat was precies waar ze naar zochten. Terwijl de jonge John Clarke boos toekeek, deed zijn vader de anijsballetjes in de slagpinnen. De slagpinnen met veer werden in een ‘groot tuimelglas van Woolworths’ gelegd en net zo lang getest tot Clarke precies wist hoeveel tijd het snoepje nodig had om op te lossen.¹¹

‘Goed, dat duurt dus 35 minuten,’ riep hij door de woonkamer.¹² Een anijsballetje had meer dan een halfuur nodig om op te lossen en de slagpin te laten afgaan. Omdat er nog geen springstof in zat bleef de schade beperkt tot de glazen, die telkens aan diggelen vielen. Mevrouw Clarke was de hele middag bezig om alle scherven op te vegen.

De mannen waren dolblij dat het werkte. ‘De dag erop moesten de kinderen van Bedford het zonder anijsballetjes stellen,’ vertelde Macrae later. ‘Want we hadden geen zin om op een nieuwe voorraad te wachten en reden dus de hele stad door om alle balletjes op te kopen.’